

lang og nølende, og det kan ængstes, når fremtiden synes truende. Quist bruger disse forhold til at vise, at et menneske ikke er sig selv på trods af tiden, men at det bliver sig selv netop gennem tiden: Mennesket må bestandigt vedkende sig den, det var, for at kunne rette sin væren fremefter. Tiden angiver derfor, at mennesket er stillet over for en opgave, som det er forhindret i at løse. Når mennesket således ikke behersker eksistensen, så er det fordi, eksistensen er knyttet til tiden: Eftersom mennesket er bevægelse, kommer det aldrig til at gribe eller eje sig selv.

Quists bog kommer dermed til at pege tilbage på den del af Kierkegaard-receptionen, hvor Michael Theunissen og Arne Grøn er to af de mest prominente navne, og den kendsgerning kommer indirekte til at pege på, at man først får det fulde udbytte af bogen, hvis man har et omfattende kendskab til den Kierkegaard-reception, som Quist står på skuldrene af, og naturligvis til Kierkegaard og Heideggers værker og til den på alle måder originale begrebsverden, som er til stede hos dem. Quist er velskrivende og indsigtfuld, men man skal ikke forvente at få introduktioner til eller udredninger af Kierkegaards og Heideggers begreber. De forklares ikke, de anvendes. Bogen kan således på alle måder anbefales

til den læser, der har det nødvendige kendskab, men det er på ingen måde her, at førstegangs læseren skal begynde.

Mens denne anmeldelse skrives er der europamesterskaber i atletik i Barcelona. Her er en af atleterne blevet beskyldt for at have dopet sig med det opkvikkende stof *modafinil*, der er et præparat, der stimulerer centralnervesystemet og forebygger træthed og tidlige anfald af narkolepsi eller søvnapnø. Et sådan stof kunne måske være en håndsækning for den uindviede, der alligevel giver sig i kast med Wenche Marit Quists *Tid og eksistens. Kierkegaard og Heidegger*, for det er bestemt ikke en bog, der ”beqvemt lader sig gennemblade under Middagssovnen”...

RIKKE LOUISE PETERS

Skabelsen af et godt samfund

Kasper Støvring: Sammenhængskraft, Gyldendal, 2010, 216 sider, 199,- kr.

Kulturforskeren Kasper Støvring har begået en ny bog med den slagkraftige titel *Sammenhængskraft*. Begrebet sammenhængskraft har i de seneste år fyldt meget i samfundsdebatten – for meget er der sikkert nogen, der vil mene. Ordet dukker

konstant op som et mantra for politikere på begge floje og er dermed blevet et temmelig indholdstomt plusord, som alle bruger og kun få stiller sig kritisk overfor.

Derfor er det glædeligt, når en forsker sætter sig for at give en forklaring på begrebet og gå et niveau dybere end den floskuløse brug, man støder på i mediernes. Kasper Støvrings *Sammenhængskraft* er snarere en debatbog i traditionen fra Søren Krarup og Pittelkow/Jesperesen, end den er en begrebshistorisk eller analytisk undersøgelse af selve begrebet sammenhængskrafts opdukken og udvikling inden for de seneste år – selvom forfatteren ofte henviser til samfundsteoretiske og økonomiske teorier og undersøgelser, der skal understøtte hans synspunkter. Bogen synes dermed at rumme en dobbelt ambition om både at være en kulturkritisk debatbog, der ved hjælp af værdibaserede argumenter sætter sig for at redegøre for kulturens sammenhæng med sammenhængskraften, og samtidig forsøger at finde dokumentation for denne påstand i videnskabelige undersøgelser.

Sammenhængskraft er primært et manifest for en borgerlig nationalkonservatisme og en lovprisning af nationalstaten. Begrebet sammenhængskraft lanceres i bogen som den konservative ideologiske kernebegreb og defineres som "en kultu-

relt forankret tillid mellem mennesker i et nationalt fællesskab præget af positive, uformelle former" (s. 180). Grundtanken i bogen er, at forudsætningen for at opretholde et velfungerende samfund præget af en høj grad af gensidig tillid, ligesom det, vi har i Danmark, er, at vi værner om den kernekultur, der er kilden til vores fællesskab og identitet. Og at der findes noget sådant som en dansk kernekultur, er Støvring ikke i tvivl om: "Danskerne, et af verdens mest homogene folk, har en århundredlang fælles historie med at leve i den samme stat og den samme kultur" (s. 57).

Støvrings præmis er med andre ord et homogent og organisk kulturbegreb, som trækker veksler på en lang nationalkonservativ tradition, der strækker sig helt tilbage til Herder og Edmund Burke, og som dukker stærkt op i Tyskland i mellemkrigsårene hos f.eks. Oswald Spengler. Den altafgørende forudsætning for skabelsen af sammenhængskraft er ud fra denne kulturforståelse et homogent samfund, fordi alt for åbne kulturer, der er baseret på en forestilling om multikulturalisme, risikerer at gå i opløsning pga. manglende tolerance borgerne imellem. Balkan i 90'erne var ifølge Støvring et eksempel på just dette.

Etnocentrisme er altså i Støv-

rings øjne ikke et udtryk for et indskrænket snæversyn, men derimod synonym med loyalitet og patriotisme, thi en grundlæggende tillid, fællesskabsfølelse og tolerance kan man nu engang kun føle over for personer, man deler kulturelle grundværdier med.

Den største trussel mod den nationale sammenhængskraft er ifølge Støvring indvandrere fra ikke-vestlige kulturer samt den politiske elite – herunder ”EU-systemet”. De første, fordi de lukrerer på de institutioner og det velfærdssamfund, vi nøjsommeligt igennem generationer har opbygget – uden selv at bidrage til fællesskabet – de sidste, fordi de sætter abstrakte politiske og overnationale principper før folkets konkrete behov. Behov, som i øvrigt kun kan tilgodeses ud fra en nationalstatlig jurisdiktion. Det er klart, at dette syn på nationalstaten har nogle politiske konsekvenser, hvoraf den største selvfølgelig angår integrationen. Ikke overraskende går Støvring til angreb på den danske integrationspolitik, hvis naive tro på, at kulturer kan sameksistere fredeligt side om side vil ende med at knuse den oprindelige kernekultur. I stedet er Støvring fortalende for assimilation, som i kernetræk går ud på, at udlændinge (gradvist) helt tilpasser sig den danske kultur, så de bliver en del af folket/slægten. Proble-

met er naturligvis de muslimske grupper, som har sværere ved at assimilere sig end andre, fordi de kommer fra en ikke-vestlig kultur og dermed har helt andre værdier og adfærdsmønstre.

Sammenhængskraft er en velskrevet debatbog, idet Støvring formår at formidle et kompliceret emne i et flydende sprog, som også ikke-akademiske danskere kan forstå. Som et kulturkritisk indlæg i diskussionen om det gode samfund bygger den – som enhver anden kulturkritik – på nogle bestemte synspunkter, man kan være mere eller mindre uenige i. Påstanden om det homogene kulturfællesskab og en kulturbaseret sammenhængskraft har jeg svært ved at acceptere – af flere grunde. For det første kan man stille spørgsmålstegn ved, om den enhedskultur og særlige danskhedsfølelse, som Støvring mener, er nationalstatens forudsætning, overhovedet eksisterer, og nogensinde har eksisteret. Ikke at der ikke er en fælles samhørighed mellem borgerne i dette land, men den form for tætte folkelige fællesskab, præget af dyb nationalfølelse, som er bogens præmis, har jeg svært ved at få øje på, endsi-ge selv føle mig som en del af. Jo vist, der er, som bogen peger på, mange fællesskaber i civilsamfundet – vi er jo et foreningsland. Men disse fællesskaber udmærker sig vel netop ved

at være regionale, subkulturelle og interessebaserede.

Socialt set har jeg også svært ved at få øje på det 'lykkeland', bogen beskriver, hvor vi stort set alle er ens. Den store nationale splittelse, der i øjeblikket præger mange vestlige lande, er ikke primært etnisk betinget, men derimod social: Også i Danmark går der en dyb kløft mellem udkantsområderne, der er hårdest ramt af den økonomiske krise, og så 'eliten' i de større byer – som Støvring i øvrigt udpeger til en af fællesskabets fjender. (Kritikken af den venstreorienterede intelligentsia er efterhånden et velkendt tema – og svært at tage alvorlig, når den kommer fra den højreorienterede intelligentsia.)

For det andet er der det problem med den form for national-konservativ tænkning, som Støvring abonnerer på, at den påberåber sig en viden om menneskets og det menneskelige fællesskabs natur – nogle såkaldte antropologiske grundbetingelser – som den hæver er før-politiske og erfaringsbaserede, og som det derfor er yderst vanskeligt at angribe med rationelle argumenter. Ethvert modargument kan af den konservative affejes som udtryk for 'politisk rationalisme', som ikke vil være ved, at der er "snævre grænser for menneskets erkendelsesevne" (s.122). (Det er imidlertid interessant, at den ratio-

nalisme, som Støvring angriber, og som er udsprunget af Oplysnings kerneværdier, forsvarer, når det drejer sig om ikke-vestlige kulturers antagelige angreb på den.)

I modsætning til et forfatningsbaseret, politisk fællesskab, der er påduttet borgerne fra oven, er det nationale fællesskab ifølge forfatteren opstået "fra neden" og rummer en kulturel og historisk dybdedimension, man ikke kan transcenderere. De klassiske konservative organiske metaforer – rødder, dybdedimension, nedefra, fremvokset, jord osv. – står i kø, ligesom den vertikale strukturelle inddeling (fra oven/fra neden) gentages i en uendelighed. Metaforerne er forførende, men det ændrer ikke ved, at den konservative præmis om, at menneskets identitet udelukkende er bestemt af dets kulturelle og historiske rødder, er en ideologisk påstand, der lige såvel som universalismens naive påstand om én stor menneskelighed kan modificeres.

For det tredje er selve brugen af begrebet sammenhængskraft problematisk. Begrebet anvendes af mange forskere og politikere som en objektiv størrelse, der kan måles og vejes i den type tillidsundersøgelser, som Støvring i starten af bogen refererer til. Men ordet er i løbet af sin korte levetid samtidig blevet ideologiseret, således at det tjener som kampbegreb i forskel-

lige politiske sammenhænge, hvor det bruges som argument for en ganske bestemt samfundsindretning. Det ville været glædeligt, om Støvring havde turdet udsætte selve begrebet for en kritisk historisk undersøgelse og således give et bud på, hvorfor begrebet sammenhængskraft, der oprindeligt blev lanceret som et socialpolitisk begreb i Nyrup-regeringen, i dag oftest optræder i sammenhængen 'national sammenhængskraft' og således er blevet højreflojens kampbegreb. Er det kun på højreflojen, der findes innovative ideologer? Det synes Støvrings bog at bekræfte – den er i hvert fald et eksempel på, hvordan det nationalkonservative vokabular har taget patent på nogle helt faste kernebegreber, som også har vundet indpas i den ikke-borgerlige lejr.

Spørgsmålet om skabelsen af et godt samfund er uløseligt forbundet med spørgsmålet om vore menneskelige relationer og dermed også spørgsmålet om den anden, den fremmede eller 'dem'. Den engelske forfatter og filosof Alain de Botton giver i bogen *Statusangst* følgende beskrivelse af kristendommens syn på den fremmede: "Den kristne vil sige, at den fremmede ikke findes; det eneste fremmede der findes, er vores mangel på forståelse for, at andre deler vores behov og svage punkter. Intet ville være mere ædelt eller sandt men-

neskeligt end at indse, at på alle afgørende punkter er vi faktisk netop som alle andre."

Det krav om assimilation, som Støvring fremfører, indebærer for mig at se en opfattelse af, at ikke-vestlige indvandrere ikke er som alle andre (danskere) og derfor må behandles som fremmede, indtil de har lært at tilpasse sig. Spørgsmålet er, om det fremmer sammenhængskraften, eller måske nærmere fører til splittelse? Læs bogen og vurder selv.

JOHAN CHRISTIAN NORD

Schopenhauers system

Søren R. Fauth: *Schopenhauers filosofi. En introduktion*, Informations Forlag, 2010, 408 sider, 299,- kr.

Omkring fem år efter udgivelsen af hans oversættelse af første bind af Arthur Schopenhauers hovedværk, *Verden som vilje og forestilling*, leverer Søren R. Fauth nu endnu et fremstød for åbningen af Schopenhauers filosofi for den danske læser.

Et centralt forehavende med den nu udgivne introduktion er at gøre op med den fordom og myte angående manglende konsistens i Schopenhauers tænkning, der ifølge Fauth er fremherskende